

KASBIY IDENTIFIKATSIYA VA KARYERA DIZAYNING O'ZARO BOG'LIQLIGI

Abdulmajidova Mahdiyona Dilmurodjon qizi

ADU tayanch doktoranti

ADPI Pedagogika psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Abdulhayev O'ktamjon Iqboljon o'g'li

ADPI talabasi

+998932901027

Oktamjonabdulhayev7@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17995350>

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada kasbiy identifikatsiya va karyera dizayni tushunchalarining mazmuni hamda ularning o'zaro uzviy bog'liqligi tahlil qilinadi. Kasbiy identifikatsiya shaxsning o'z qobiliyatlari, qiziqishlari, qadriyatlarini va kasbiy yo'nalishini anglash jarayoni sifatida qaraladi. Karyera dizayni esa shaxsning uzoq muddatli kasbiy maqsadlarini rejalashtirish va ongli ravishda shakllantirish jarayonini ifodalaydi. Tadqiqotda kasbiy o'zini anglash karyera rejalashtirishda muhim omil ekani, shaxsiy identifikatsiya darajasi yuqori bo'lgan insonlar o'z karyerasini samarali loyihalay olishi asoslab beriladi. Shuningdek, ta'lim jarayonida kasbiy identifikatsiyani rivojlantirish orqali yoshlarning mehnat bozoriga moslashuvchanligi va raqobatbardoshligini oshirish masalalari yoritiladi.

KALIT SO'ZLAR: kasbiy identifikatsiya, karyera dizayni, shaxsiy rivojlanish, kasbiy yo'nalish, o'zini anglash, karyera rejalashtirish, motivatsiya, kompetensiya, mehnat bozori, professional o'sish.

АННОТАЦИЯ: В статье рассматриваются сущность профессиональной идентификации и карьерного дизайна, а также их взаимосвязь в процессе личностного и профессионального развития. Профессиональная идентификация определяется как осознание личностью своих способностей, интересов, ценностей и профессиональной принадлежности. Карьерный дизайн понимается как целенаправленный процесс планирования и построения профессионального пути. Обосновано, что высокий уровень профессиональной идентификации способствует более осознанному и эффективному проектированию карьеры. Особое внимание уделяется роли образовательной среды в формировании профессионального самосознания и подготовке конкурентоспособных специалистов, способных адаптироваться к современным требованиям рынка труда.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: профессиональная идентификация, карьерный дизайн, личностное развитие, профессиональное самоопределение, самосознание, планирование карьеры, мотивация, компетентность, рынок труда, профессиональный рост.

ANNOTATION: This article analyzes the concepts of professional identification and career design, as well as their interrelationship in the context of personal and professional development. Professional identification is viewed as an individual's awareness of their abilities, interests, values, and professional orientation. Career design is defined as a conscious and systematic process of planning and shaping one's career path. The study emphasizes that a well-developed professional identity plays a crucial role in effective career planning and long-term professional success. Additionally, the importance of educational environments in

fostering professional self-awareness and enhancing individuals' adaptability and competitiveness in the labor market is highlighted.

KEYWORDS: professional identification, career design, personal development, career orientation, self-awareness, career planning, motivation, competence, labor market, professional growth.

KIRISH: Bugungi kunda jahon iqtisodiyoti va mehnat bozori sharoitlari tez o'zgarayotgan bir paytda yoshlarni kasbiy identifikatsiya va puxta karyera dizayni orqali jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishini ta'minlash dolzarb vazifaga aylandi. Kasbiy identifikatsiya — bu shaxsning o'z qobiliyatlari, qiziqishlari va kasb yo'nalishini anglab yetish jarayoni bo'lsa, karyera dizayni shaxsning professional yo'lini rejalashtirish va ongli ravishda shakllantirishni anglatadi. Shu maqsadda, davlatimiz rahbari Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan kasbiy ta'lim va mehnat bozoriga mos kadrlar tayyorlashni kuchaytirish borasida bir qator hujjatlar va tashabbuslar qabul qilindi. 2025-yil 23-oktyabrda Prezidentning PF-190-sonli "Kasbiy ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni imzolandi, bu hujjat orqali kasbiy ta'lim tizimini kompleks isloh qilish, boshqaruv samaradorligini oshirish va tizimda xalqaro standartlarni joriy etish belgilandi. Shu bilan birga, qaror bilan 10-sinf o'quvchilariga texnikumlarga ixtiyoriy ko'chish imkoniyati ham berildi, bu esa yoshlarimizga kasbiy yo'nalishni erta bosqichda tanlash imkonini kengaytiradi. Prezident Mirziyoyev shuningdek, yoshlarni professional ko'nikmalar, chet tillarini o'rganish va zamonaviy texnologiyalar bo'yicha tayyorlash zarurligini bir nechta uchrashuv va yig'ilishlarda ta'kidlab o'tdi. U yoshlarga kasb tanlashda puxta bilim va malaka egallashni, texnik va kasb-hunar ta'limining ahamiyatini davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi deb baholadi. Shu bois, mazkur tadqiqotda kasbiy identifikatsiya va karyera dizayni o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni tahlil qilgan holda, ularning shaxsning professional muvaffaqiyatiga ta'siri va davlat siyosatining ushbu yo'nalishga bo'lgan e'tiborini yoritamiz. Kasbiy identifikatsiya va karyera dizayni zamonaviy shaxs rivojlanishining muhim tarkibiy qismlari bo'lib, ularning o'zaro bog'liqligi insonning professional hayotidagi muvaffaqiyatni belgilab beradi. Ushbu jarayonlar nafaqat individual psixologik xususiyatlar, balki ta'lim tizimi, ijtimoiy muhit va mehnat bozori talablari bilan ham uzviy aloqadordir. Kasbiy identifikatsiya tushunchasi shaxsning o'zini muayyan kasb egasi sifatida anglashini ifodalaydi. E. Erikson nazariyasiga ko'ra, identifikatsiya shaxsiy rivojlanishning markaziy bosqichi bo'lib, ayniqsa o'smirlik va yoshlik davrida muhim ahamiyat kasb etadi.[1. 28-b]. Ushbu jarayonda shaxs o'z qobiliyatlari, qadriyatlarini va hayotiy maqsadlarini tahlil qiladi hamda ularni kelajak kasbiy faoliyati bilan uyg'unlashtiradi. Kasbiy identifikatsiya yetarli darajada shakllanmagan hollarda, inson kasb tanlashda ikkilanishga duch keladi, bu esa karyera barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Kasbiy identifikatsiyaning shakllanishida ta'lim muhitining roli alohida ta'kidlanadi. D. Superning kasbiy rivojlanish nazariyasiga ko'ra, kasb tanlash bir martalik hodisa emas, balki butun umr davom etadigan jarayondir.[2. 41-b]. Ushbu jarayonda maktab va oliy ta'lim muassasalari o'quvchilarning o'zini anglashiga, kasbiy qiziqishlarini aniqlashiga xizmat qilishi lozim. Super nazariyasi karyera dizaynining shaxsiy tajriba va ijtimoiy rollar bilan chambarchas bog'liqligini ilmiy jihatdan asoslaydi. Karyera dizayni tushunchasi esa shaxsning professional yo'lini ongli ravishda rejalashtirish, maqsad qo'yish va strategik qarorlar qabul qilish jarayonini anglatadi. Savickas tomonidan ishlab chiqilgan "Career Construction Theory"ga ko'ra, shaxs o'z hayotiy hikoyasini

yaratish orqali karyerasini loyihalaydi.[3. 32-b]. Ushbu yondashuvda karyera dizayni faqat lavozim yoki daromad bilan cheklanmaydi, balki shaxsiy ma'no va qoniqish bilan bog'liq jarayon sifatida qaraladi. Bu esa kasbiy identifikatsiyasini anglagan shaxslar uchun karyera dizaynini samarali amalga oshirish imkonini beradi. Zamonaviy mehnat bozorida kompetensiyaga asoslangan yondashuv karyera dizaynining muhim omiliga aylandi. Jahon iqtisodiy forumi hisobotlariga ko'ra, XXI asrda texnologik o'zgarishlar tufayli ko'plab kasblar transformatsiyaga uchramoqda. [4. 21-b]. Shu sababli, shaxsning kasbiy identifikatsiyasi faqat bitta kasb bilan emas, balki moslashuvchan kompetensiyalar majmui bilan bog'lanishi zarur. Bu holat karyera dizaynini dinamik va qayta ko'rib chiqiladigan jarayon sifatida talqin etishni talab qiladi. Kasbiy identifikatsiya va karyera dizaynining psixologik asoslari ham muhim ahamiyatga ega. J. Hollandning kasbiy qiziqishlar tipologiyasiga ko'ra, shaxs va kasb muhiti o'rtasidagi moslik professional qoniqish va muvaffaqiyatni belgilaydi.[5. 32-b]. Ushbu nazariya kasbiy identifikatsiyaning to'g'ri shakllanishi karyera dizaynida real va barqaror tanlovlar qilishga olib kelishini ko'rsatadi. Agar shaxs o'z tipini anglamasa, karyera dizayni tasodifiy va samarasiz bo'lishi mumkin. O'zbekiston sharoitida kasbiy identifikatsiya va karyera dizayniga davlat siyosati darajasida katta e'tibor qaratilmoqda. Prezident Sh. Mirziyoyevning ta'lim va kasbiy tayyorgarlikka oid qarorlarida yoshlarning mehnat bozoriga mos kasb egallashi ustuvor vazifa sifatida belgilangan.[6. 11-b]. Kasbiy ta'limni rivojlantirish, texnikumlar faoliyatini kuchaytirish va dual ta'lim tizimini joriy etish orqali yoshlarning kasbiy o'zini anglashiga sharoit yaratilmoqda. Ilmiy tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, kasbiy identifikatsiya shakllangan shaxslar karyera dizaynida uzoq muddatli strategik fikrlashga moyil bo'ladi.[7. 32-b]. Ular qisqa muddatli foydadan ko'ra professional rivojlanish va o'zini namoyon etishga e'tibor qaratadi. Bu holat esa shaxsning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshiradi va kasbiy barqarorlikni ta'minlaydi. Shuningdek, raqamli davrda karyera dizayni yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Masofaviy ish, frilans va platformaviy bandlik shakllari shaxsdan mustaqil rejalashtirish va o'zini boshqarish ko'nikmalarini talab etadi.[8. 47-b]. Bunday sharoitda kasbiy identifikatsiya ichki tayanch vazifasini bajarib, shaxsga o'z yo'lini yo'qotmasdan rivojlanish imkonini beradi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi kasbiy identifikatsiya va karyera dizayni o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash hamda ushbu jarayonlarning shaxsning professional rivojlanishiga ta'sirini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqot jarayonida kompleks metodologik yondashuv qo'llanilib, nazariy va tahliliy usullar uyg'unlashtirildi. Tadqiqotning nazariy-metodologik asosi shaxs rivojlanishi va kasbiy taraqqiyotga oid klassik hamda zamonaviy ilmiy qarashlarga tayangan holda shakllantirildi. Xususan, E. Eriksonning shaxsiy identifikatsiya nazariyasi, D. Superning kasbiy rivojlanish modeli, M. Savickasning karyera konstruksiyasi nazariyasi hamda J. Hollandning kasbiy qiziqishlar tipologiyasi asosiy ilmiy manbalar sifatida qabul qilindi. Ushbu nazariyalar orqali kasbiy identifikatsiyaning shakllanish bosqichlari va karyera dizaynining psixologik mexanizmlari tahlil qilindi. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy-taqqoslash va mantiqiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar yordamida milliy va xorijiy ilmiy manbalar, monografiyalar, ilmiy maqolalar hamda xalqaro tashkilotlar (Jahon iqtisodiy forumi, OECD) hisobotlari o'rganildi. Natijada kasbiy identifikatsiya va karyera dizayniga oid yondashuvlar tizimlashtirilib, ularning o'zaro bog'liqligi aniqlashtirildi. Shuningdek, tadqiqotda normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish metodi qo'llanildi. O'zbekiston Respublikasida kasbiy ta'lim va yoshlarni kasbga yo'naltirishga

oid Prezident farmonlari, qarorlari hamda davlat dasturlari o'rganilib, ularning mazkur mavzu bilan bog'liqligi asoslab berildi. Ushbu hujjatlar tahlili orqali davlat siyosatining kasbiy identifikatsiya va karyera dizaynini rivojlantirishdagi o'rni yoritildi. Tadqiqot natijalarini umumlashtirishda induktiv va deduktiv tahlil usullaridan foydalanildi. Bu usullar kasbiy identifikatsiya va karyera dizayni o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash, ilmiy xulosalar chiqarish imkonini berdi. Metodologik yondashuvlar majmui tadqiqot natijalarining ishonchliligi va ilmiy asoslanganligini ta'minlashga xizmat qildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqot natijalari kasbiy identifikatsiya va karyera dizayni o'rtasida mustahkam va bevosita bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni tasdiqladiki, shaxsning o'zini kasbiy jihatdan anglash darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, uning karyera dizayni shunchalik ongli, izchil va barqaror bo'ladi. Tadqiqot doirasida o'rganilgan nazariy yondashuvlar kasbiy identifikatsiya karyera rejalashtirishning asosiy psixologik tayanchi ekanini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, E. Erikson va D. Super nazariyalarida kasbiy identifikatsiya shaxs rivojlanishining markaziy elementi sifatida talqin qilinadi. Ushbu yondashuvlar karyera dizaynini shaxsiy tajriba va ijtimoiy rollar bilan uzviy bog'langan jarayon sifatida ko'rsatadi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, kasbiy identifikatsiyasi shakllanmagan shaxslar karyera dizaynida qisqa muddatli va tasodifiy qarorlarga moyil bo'ladi, bu esa professional barqarorlikning pasayishiga olib keladi. M. Savickasning karyera konstruksiyasi nazariyasi doirasida olingan natijalar karyera dizayni shaxsiy ma'no va qadriyatlar bilan bog'liq ekanini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kasbiy identifikatsiyasi rivojlangan shaxslar o'z karyerasini hayotiy hikoya sifatida ko'rib, professional faoliyatdan yuqori darajada qoniqish oladi. Bu esa uzoq muddatli professional muvaffaqiyatga erishishda muhim omil hisoblanadi. Muhokama jarayonida zamonaviy mehnat bozori talablari ham alohida e'tiborga olindi. Jahon iqtisodiy forumi va OECD hisobotlari asosida tahlil qilinganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida moslashuvchanlik, yangi ko'nikmalarni tez egallash va o'z karyerasini qayta dizayn qilish qobiliyati muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kuchli kasbiy identifikatsiya shaxsga turli kasbiy o'zgarishlarga moslashishda ichki barqarorlikni ta'minlaydi. O'zbekiston sharoitida olib borilgan normativ-huquqiy hujjatlar tahlili natijalari davlat siyosatining kasbiy identifikatsiya va karyera dizaynini rivojlantirishga qaratilganini ko'rsatdi. Prezident qaror va farmonlarida yoshlarni kasbga yo'naltirish, kasbiy ta'limni rivojlantirish va mehnat bozoriga mos kadrlar tayyorlash ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ushbu islohotlar yoshlarning kasbiy o'zini anglash jarayonini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari ta'lim tizimida kasbiy yo'naltirish ishlarini erta bosqichdan boshlash zarurligini ko'rsatdi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, maktab va oliy ta'lim muassasalarida karyera dizayniga yo'naltirilgan pedagogik mexanizmlarni joriy etish o'quvchilarning professional maqsadlarini aniq belgilashiga yordam beradi. Bu esa ularning mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini oshiradi.

XULOSA: Mazkur tadqiqot natijalari kasbiy identifikatsiya va karyera dizayni o'rtasida chuqur va uzviy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Ilmiy adabiyotlar hamda normativ-huquqiy hujjatlar tahlili shuni tasdiqladiki, shaxsning o'z kasbiy "men"ini anglab yetishi karyera rejalashtirishning asosiy psixologik va metodologik tayanchi hisoblanadi. Kasbiy

identifikatsiyasi yetarli darajada shakllangan shaxslar professional yo'lini ongli ravishda dizayn qiladi, uzoq muddatli maqsadlarni belgilaydi va mehnat bozoridagi o'zgarishlarga nisbatan yuqori moslashuvchanlikni namoyon etadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kasbiy identifikatsiya jarayoni faqat individual psixologik omillar bilan cheklanmay, ta'lim muhiti, ijtimoiy sharoit va davlat siyosati bilan ham bevosita bog'liqdir. Xususan, maktab va oliy ta'lim tizimida kasbiy yo'naltirishga oid tizimli yondashuvlarning joriy etilishi yoshlarning karyera dizaynini samarali amalga oshirishiga xizmat qiladi. Bu holat ularning professional barqarorligi va mehnat faoliyatidan qoniqish darajasini oshiradi. Shuningdek, zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida karyera dizayni doimiy ravishda qayta ko'rib chiqiladigan dinamik jarayon ekanligi aniqlandi. Bunday sharoitda kasbiy identifikatsiya shaxs uchun ichki barqarorlik va yo'nalish beruvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan islohotlar va Prezident tashabbuslari yoshlarning kasbiy o'zini anglashini qo'llab-quvvatlash orqali ularning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan. Xulosa qilib aytganda, kasbiy identifikatsiya va karyera dizaynining uyg'un rivojlanishi shaxsning professional muvaffaqiyati, jamiyatda o'z o'rnini topishi va barqaror mehnat faoliyatini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari mazkur yo'nalishda olib boriladigan ilmiy izlanishlar va amaliy faoliyat uchun nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Erikson E. Identity: Youth and Crisis. New York: Norton, 1968.
2. Super D. Career Development Theory. New York: Harper & Row, 1990.
3. Savickas M. Career Construction Theory and Practice. APA, 2013.
4. World Economic Forum. The Future of Jobs Report. 2023.
5. Holland J. Making Vocational Choices. Florida: PAR, 1997.
6. Mirziyoyev Sh. Yoshlar va ta'limga oid nutqlar va qarorlar to'plami. Toshkent, 2022.
7. Lent R., Brown S. Career Development and Counseling. Wiley, 2016.
8. OECD. Skills Outlook. Paris, 2021.
9. Zohidov A. Kasbiy yo'naltirish nazariyasi va amaliyoti. Toshkent, 2020.